

רי"ף המבואר על דף לט ע"ב

הרי"ף חוזר לגמ' שלנו חולין (דף ק"י ע"ב) העוסקת בדם הכבד :

[דף ק"י ע"ב] א"ל אביי לרב ספרא: **כד סלקת כשתעלה להתם לארץ ישראל, בעי מינייהו תשאל את החכמים כבדא מה אתון נוהגים ביה בבישולו, האם מותר לבשלו בקדרה, או שמא אסור לבשלו משום שבבשולו הוא פולט דם לקדירה, ודם שנפלט אסור באכילה, וחוזר ונבלע במאכלים שבסיר? כד סליק כשעלה רב ספרא לארץ ישראל אשכחיה מצא (פגש) לרב זריקא ושאלו כיצד נוהגים בבישול הכבד. א"ל אמר לו רב זריקא לרב ספרא: "אנא שלקי ליה בשלתי כבד לרבי אמי – ואכל" (כך גירסת הר"ן ברי"ף וכן הוא בגמ' לפנינו).**

כי אתא כשחזר רב ספרא לבבל אצל אביי, וסיפר לו מה שמע מרב זריקא, א"ל אמר לו אביי לרב ספרא: **למיסר נפשה - לא קא מיבעיא לי!** והיינו, שלא הסתפק אביי בבישול הכבד כשלעצמו, שוודאי אין דם הנפלט ממנו בשעת הבישול חוזר ונבלע בכבד ואוסרו, כי כל זמן שהכבד פולט את הדם בשעת הבישול אין הוא חוזר ובולע את הדם שנפלט ממנו. **כי קא מיבעיא לי מה שקשה לי ורציתי שתברר עבורי הוא למיסר חברתה** האם הדם היוצא מן הכבד בשעת הבישול אוסר את חתיכת הבשר המתבשלת עמו באותה הקדירה?

הר"ן מסביר (ע"פ רש"י והרי"ף) שלאביי היה שפשוט שמליחה בכבד אינה מעלה ולא מורדת, שמתוך שהיא מרובה בדמים אין המליחה מוציאתו מידי דמו. מש"ה מיבעיא לן כיון דשרא לן כבדא אין דמו אוסר כלל ושרי אפילו לקדרה עם הבשר בלא מליחה, או דילמא לא שריא לבשלה אלא בפני עצמה?

ויש מפרשים (ר"ת ועוד) שפשוט לאביי שדם הכבד אסור מן התורה ולכן יש להוציאו לפני שמשבלו עם בשר אחר. השאלה היא האם מליחה מועילה כדי להתיר לבשל הכבד עם בשר אחר והיא מספיקה להוציא את דמו או שכיוון שיש בו ריבוי דם לא מועילה המליחה. ומסקנת הגמ' שמליחה מועילה. והסוגיה עוסקת במקרה ומלח הכבד. לפי דבריהם שהבא לבשל כבד לכתחלה

צריך לחתכו שתי וערב ולמלחו יפה יפה וחתוכיה לתחת מפני דם סימפונות שבו. לא קרעו ולא מלחו כלל ובישל הכבד בפני עצמו מותר. דאידי דטרוד למיפלט לא בלע. ואם נתבשל עם הבשר אוסר בנותן טעם. חתכו ומלחו וחתוכיה לתחת אי נמי חלטו בחומץ או ברותחין אינו אוסר כלל. ולצלי לפי דעתם ז"ל משמע דלא בעינן חתוך כלל [דהא באומצא דאסמיק ביעי ומוזריקי אמרינן [דף צג ב] חתכיה ומלחיה אפילו לקדרה שפיר דמי שפדיה בשפודא מידב דאיב אלמא לא בעי חתוך כלל]. וזהו פסקן של דברים לפי שיטתם ז"ל.

אמר לו רב ספרא לאביי: **מאי שנא למיסר נפשה דלא מיבעיא לך**, משום שידוע לך המשנה **דתנן** במסכת תרומות "ר' יוחנן בן נורי אומר הכבד - אינה נאסרת בבישולה", אם כן, **למיסר חבירתה נמי לא תיבעי לך, דתנן**, באותה המשנה, שידועה לך: "ר' יוחנן בן נורי אומר הכבד - אוסרת את חבירתה המתבשלת עמה בקדירה, ואינה נאסרת בעצמה, מפני שהיא פולטת את הדם בשעת הבישול, ועקב היותה טרודה בפליטת הדם היא אינה בולעת את הדם הנפלט! אבל הבשר האחר בולע.

אמר לו אביי לרב ספרא: משם אינה ראייה! כי **דילמא התם** אולי במשנה בתרומות מדובר **בכבדא דאיסורא**, כגון בכבד של טריפה, ואין האיסור מחמת הדם הנפלט מן הכבד אלא [דף קי"א ע"א] **ומשום שמנונית** של הכבד הטרפה, שאוסרת את החתיכה המתבשלת עמה משום שבלעה החתיכה משמנונית של הכבד האסור משום טרפה. וכך אמר התנא של המשנה במסכת תרומות: הכבד האסורה - אוסרת את חבירתה שהתבשלה עמה, משום שמנונית האיסור שבלעה ממנה חבירתה. אבל כבד המותרת שהתבשלה לבד אינה נאסרת מהדם שפולטת, לפי שהכבד טרודה לפלוט דם וכל עוד היא טרודה לפלוט היא אינה בולעת.

ואילו אני - **משום דמא** שיוצא מכבד כשרה הסתפקתי - **מאי?** (לרש"י והרי"ף) האם דם הכבד, שכשר לאכילה בהיותו בתוך הכבד, משום שעיקרו של הכבד דם הוא, ולמרות זאת התירה אותו התורה, האם הוא מותר גם כשפרש מהכבד ונתן טעם בחתיכת בשר אחרת, או שמא משעה שפירש מהכבד הרי הוא אסור באיסור דם, ואוסר את החתיכה שנבלע בה? **וכו' [דף לט עמוד ב]**

וסוגיא דשמעתא מסקנת סוגיית הגמ' **דאי חלטי ליה בחלא** שאם חלט הכבד בחומץ כלומר שורה הכבד בחומץ והחומץ צומתו ששוב אינו פולט דם עולמית ואח"כ מבשלו עם בשר אחר וכן עשה רב הונא, **או ברותחין** שמשרה הכבד במים רותחים כדי שיתבשל ויצמט דמו בתוך הכבד ולא יפלוט עוד כשיבשלהו עם בשר אחר וכך עשה רב נחמן מעשה שחלט כבד ברותחים **שרי** מותר ומועילה חליטת הכבד בחומץ ובמים רותחים כדי לבשלו עם בשר כי הדם איננו יוצא מהכבד. **ואפי' קופיה לבר** זהו אופן אחר שהגמ' הביאה להתיר לבשל כבד עם בשר ממעשה שעשה רבי יהודה ברבי שמעון בר פזי שבישלו לו את הקנה של הבהמה עם כל המחובר אליו, והיינו - הלב, הכבד והריאות וכולם נתבשלו ביחד ולא יצא הדם לתוך הקדרה אלא נשפך הדם של הכבד, דרך קנה הכבד, אל תוך הקנה הגדול של הריאה, ומשם הוא נשפך החוצה, ולפיכך היה מותר להם לאכול את הלב והריאות על אף שנתבשלו יחד עם הכבד.

אלא מיהו שדרו ממתיתבא שלחו הגאונים משיבת בבל הלכה **דהאידינא לא בקיאין** שעכשיו אין אנו בקיאים לעשות **בחליטה** בין בחומץ ובין במים רותחים. ולכן כיוון שהגמ' נשארה בספק אם מותר לבשל כבד עם בשר בלי חליטה ובלי קופיה לבר וכיוון שאין אנו בקיאים בחליטה לכן **וספק איסורא לחומרא**; **ולא שרי למיכל כבדא שליכא** אין להתיר לאכול כבד מבושל **אלא היכא דטוו ליה מעיקרא** אלא לאחר שצלו אותו **ושלקי ליה בתר הכי** ורק לאחר מכן יבשלו אותו לבד או עם בשר אחר. **אבל אי שלקי ליה מעיקרא** אבל אם יבשלו אותו לבד בלי צליה לפניכן **אסור**. **וכן המנהג בכל ישראל**.

הר"ן מתקשה על הרי"ף ושואל עליו שתי שאלות:

א. דהא דאמרינן קרעו שתי וערב וחתוכיה לתחת, לצלי הוא. היה לו לרב אלפסי ז"ל להביאה בהלכות.

ב. ותמיהני עוד נהי דלא בקיאין בחליטה אפי"ה כבדא שליכא באנפי נפשיה למה יאסר. ולמדתי מזה שהרב אלפסי ז"ל והר"ם במז"ל סוברין דכולה סוגיין אליבא דרבי יוחנן בן נורי איתמר, אבל רבנן פליגי עליה וסברי דכבד נאסרת. ולפיכך לרבנן אין הכבד מותרת בבשול אפילו בפני עצמה אלא בחליטה ולדידן דלא בקיאין בחליטה לית לה תקנתא אלא בצלי.

ונראה גם כן שהם סוברים דהא דאמר להו קרעו שתי וערב וחתוכיה לתחת היינו בשעת מליחה ולהתירה לקדרה אליבא דר' יוחנן בן נורי שהוא אומר שהכבד אינה נאסרת אלא שמפני דם הסימפונות צריכה קריעה שתי וערב קודם מליחה. אבל לדידן דלא קי"ל כר' יוחנן בן נורי ולא שריא אלא לצלי, אינה צריכה קריעה שתי וערב. דהא באומצא ביעי ומוזריקי אמרינן לעיל [דף צג ב] תליה בשפודא מידב דייב אלמא לצלי לא בעי חתיכה כלל. זה נראה לי בדרכם ז"ל. אבל פליאה דעתם ממני! מה ראו לדחות דברי ר' יוחנן בן נורי כיון דרבי זריקא אמר אנא שלקית ליה לר' אמי ואכל. ואביי נמי אהדר ליה לרב ספרא למיסר נפשיה לא קא מיבעיא לי. ורב נחמן נמי אמר אפי" בשלוקה גמורה שריא. ורבה בר רב הונא נמי אמר קרעיה שתי וערב וחתוכיה לתחת. והיאך אפשר לדחות כל האמוראין הללו דמינייהו נמי עבדו בה עובדא?

והני מילי שצריך צליה ולא מועיל מליחה - זה רק בכבדא, מפני ריבוי הדם שבו, אבל דם טחול [הטחול] אין דם כנוס בו, ואדמימות שבו **שומנא בעלמא הוא**. ואחר מליחה מותר לבשלו עם בשר שדוקא גוף הטחול חשיב שומן אבל דם היוצא ממנו אסור כמו כל דם האיברים (תוס'). **כי הא דשמואל, עבדי ליה תבשילא דטחלי** היה אוכל תבשיל של טחול **ביומא דעביד מלתא** ביום שהיה מקיז דם. והטחול לא עבר צליה אלא מליחה לפני בישולו.

רמב"ם הלכות מאכלות אסורות פרק ו הלכה ז

הכבד אם חתכה והשליכה לתוך החומץ או לתוך מים רותחין עד שתתלבן הרי זו מותרת לבשל אותה אחר כן, וכבר נהגו כל ישראל להבהבה על האור ואחר כך מבשלין אותה בין שבשלה לבדה בין שבשלה עם בשר אחר, וכן מנהג פשוט שאין מבשלין המוח של ראש ולא קולין אותו עד שמהבהבין אותו באור.

טור יורה דעה הלכות מליחה סימן עג

הכבד יש בו ריבוי דם לפיכך אין לו תקנה לבשלו על ידי מליחה ואין לבשלו אלא אם כן קרעו שתי וערב והניח חתוכו למטה וצלהו, ואח"כ יכול לבשלו. **ור"ת התיר לבשלו ע"י קריעה ומליחה ואין נוהגין כן. ומיהו בדיעבד שרי**. ואם חלטו בחומץ או ברותחין מדינא דגמרא היה מותר לבשלו אח"כ אפילו עם בשר אחר. וכתב הרשב"א ובלבד שינקב ויוציא מזרקי דם שבתוכו

שאינן החלטה מועלת לדם המכונס בעין בתוך המזרקים. והגאונים כתבו שאין אנו בקיאים בחליטה הילכך אין להתירו בחליטה. אבל אם נעשה בדיעבד או אפילו נתבשל לבדו בקדרה שרי בדיעבד שפולטת ואינה בולעת אבל הקדרה אסורה. והרמב"ם אסרה אפילו בדיעבד אם בשלו ולא נהירא.

ולצלותו פירש ר"י שמותר אפילו בלא חתיכה ומליחה שהאור שואב כל הדם. אבל בה"ג כתב שגם לצלי צריך חתיכה משום דם שבסמפונות ואם לא קרעו קודם צלייה יקרענו אח"כ, ולא חיישי שמא נבלע דם הסמפונות בבשרו דכבולעו כך פולטו. וכתב בעל העיטור נוהגים בצרפת לנוקבו בסכין. ומנהגינו אין לנו אלא בנקיבת השפוד. וכבד העוף בלא שום חיתוך אלא על גבי גחלים, ויפה הוא לנוקבו בסכין לחומרא. אסור לצלותו עם בשר בשפוד א"כ הכבד למטה אבל בדיעבד שצלאו והיה למעלה שרי וכתב רש"י בשפודין שלנו שצולין אצל האש אסור לכתחילה ולא שייך לחלק בין תותי בישראל בין עילוי בישראל שפעמים שמגביהים השפוד באותו צד שאצל האש ופעמים מגביהים צד הב' וכן דינו בענין מליחה שאסור למולחו לכתחילה ע"ג בשר אבל תחת הבשר מותר עבר ומלחו על גבי בשר מותר. ואם נמצא הכבד בעוף דינו כדין הלב בצלי מותר בקדרה צריך ששים כנגד הכבד:

שולחן ערוך יורה דעה הלכות מליחה סימן עג סעיף א

הכבד, יש בו ריבוי דם. לפיכך לכתחלה אין לו תקנה לבשלו ע"י מליחה, אלא קורעו שתי וערב ומניח חיתוכו למטה, וצולהו (שיהא ראוי לאכילה) (או"ה נתיב ט"ו), ואחר כך יכול לבשלו. הגה: ואם מנקבה הרבה פעמים בסכין הוי כקריעת שתי וערב (ארוך). וכן אם נטל משם המרה וחתיכת בשר מן הכבד, דאפשר לדם לזוב משם (הגהת ש"ד). ומ"מ אם לא עשה כן נוטל הסמפונות לאחר צלייה, ומבשלה (ארוך). וכל זה בכבד שלימה, אבל כשהיא חתוכה אין צריך כלום (ר' ירוחם בתא"ו). וכשבא לבשלה אחר הצלייה, ידיחנה תחלה אחר הצלייה, קודם הבישול (דקדוק ב"י ממרדכי פכ"ה ובארוך). מיהו אם לא הדיחה ובשלה כך, מותר (ראב"ה ואו"ה שם). ובדיעבד מותר אם נתבשל לבדו בקדירה (בלא צלייה), אבל הקדירה אסורה, שפולטת ואינה בולעת. ויש מי שאוסר. הגה: וכן נוהגין לאסור הכל (הגהת סמ"ק ומהרא"י בהגהת ש"ד), אפילו נמלחה הכבד קודם בשולה (דעת רש"י לאפוקי ר"ת).

רמב"ם הלכות מאכלות אסורות פרק ו הלכה ז

הכבד אם חתכה והשליכה לתוך החומץ או לתוך מים רותחין עד שתתלבן הרי זו מותרת לבשל אותה אחר כן, וכבר נהגו כל ישראל להבהבה על האור ואחר כך מבשלין אותה בין שבשלה לבדה בין שבשלה עם בשר אחר, וכן מנהג פשוט שאין מבשלין המוח של ראש ולא קולין אותו עד שמהבהבין אותו באור.

שולחן ערוך יורה דעה הלכות מליחה סימן עג סעיף ב

אם חלטו בחומץ או ברותחין ונקב והוציא מזרקקי הדם שבתוכו, מן הדין מותר לבשלו, אלא שהגאונים אסרו לעשות כן, ובדיעבד מותר.

שולחן ערוך יורה דעה הלכות מליחה סימן עד סעיף א

הטחול, אף על פי שיש בו מראה אדמומית ונראה כרבוי דם, דינו כשאר בשר [וצריך מליחה].